

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

M. Fab. Quintiliani Declamationes Undeviginti. M. Fabii Avi Et Calpurnii
Flacci Declamationes. Auctoris Incerti Dialogus De causis corruptae
Eloquentiae - Cvm Variorum Notis

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Declamationes Tractatae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12889

mulo. Dedisti ægro, quod pater non dedisset. Si unus aliquis ex medicis nocituram tantum potionem esse dixisset: dicerem tamen, Fortasse moriturum non putaveris? nocere voluisti, hoc inter omnes medicos constitit, periturum esse, si aquam frigidam bibisset: dedisti, postquam certum erat. Velim scire, an aliquid tale in valetudine ejus & ante feceris; nam si fecisti, apparet, quomodo ad tantum periculum deductus sit: si non fecisti, apparet fuisse causam, propter quam faceres. Non putavi, nec credidi medicis. adeone ignota medicinæ experimenta sunt egenti vita bona?

M. FAB. QUINTILIANI
Finiunt coloratæ, incipiunt^r ejusdem
Tractatæ.

C C C L I.

Exul index tyrannidis.

EXULEM INTRA FINES DEPREHENSUM LICEAT OCCIDERE. EX SUSPICIONE TYRANNIDIS SIT ACTIO. Exul, apud quem dives fuerat hospitatus, scripsit Senatui se facturum indicium tyrannidis, si reditus sibi decerneretur. In Curia cum ageretur, solus dives contradixit. Decreto tamen reditu, exul ille intra fines est occisus. Dives tyrannidis reus est.

S E R M O.

Exulem illum, qui occisus sit, dicemus, antequam damnaretur, fuisse civem seditiosum, omnibus sceleribus confessum: sed in illis quoque diu non fiducia innocentiae, verum audacia nescio qua omnia fingendi atque dissimulandi, latuisse, & quemadmodum multos similes sui amicos habuerit, sic non pauciores habuisse inimicos. vix quidem illum, quamvis in manifestis sceleribus, nescio qua audacia repugnantem damnari potuisse. Expulsum autem (quod fere sceleratis pectoribus eveniat) graviter tulisse pœnam:

ac

^r Ejusdem tractatæ.] Vet. cod. Coloratæ. quod ordo ipse non patitur. Pith.

Q 4

ac præcipue auctoribus ejus fuisse infestum, quibus ut referre gratiam posset, quasisse occasionem reditus: quod ut posset contingere, prius¹ conterrere voluisse patriam, ut in communi servitutis metu, non tanti unius exulis reditum, quanti securitatem omnium judicaret. Dictitare igitur cœpisse, apparari tyrannidem, instare patriæ gravem servitutem, quadam se comperisse. Has ejus voces frequentes, cum forte eadem iter faceret, ad divitem perlatas: & protinus motum tali rumore, certius aliquid ex ipso voluisse scire, quidnam exul loqueretur: an arma aliqua apud eum, an vestigia saltem tyrannidis reperiri possent. Sibi quoque exulem dixisse, apparari tyrannidem, sed nihil præterquam inania verba se apud eum comperisse, illum autem hoc ipso accensum, quod fabulis suis judicaret etiam à divite haberi fidem, non distulisse, quod diu cogitasset: misisse ad Senatum indicii epistolam. Ad nuntium tam atrocis rei attonito universo Senatu, divitem indicasse, quid ipse comperisset: quemadmodum sibi quoque eadem denuntiasset: intellexisse vanam illius, sine ullis argumentis, vocem: itaque dixisse nihil scire exulem: supervacuo revocari. Ceteros autem, qui attoniti erant, decrevisse, tanti non esse unius exulis reditum, ut diutius tali metu sollicita teneretur civitas. Hoc decretum Senatus non omnibus fuisse notum, etenim festinatione quoque in ejusmodi metu, præcipitari solere omnia: legem illam, quæ exulem intra fines juberet occidi, nemini fuisse ignotam. Eum igitur qui multos inimicos haberet, non omnibus decreto Senatus, omnibus jure exulis noto, intra fines occisum, non esse mirandum. Multum adjuvat in defensione persona divitem, quod est integer: in qua parte etiam gloriari potest, ut dicat se odisse etiam aliena scelera.

DECLAMATIO.

Tyrannidem paro: vides enim: cum sceleratis mihi convenit: revocari exules volo,² non etiam ficta illorum consilia deprehendo. An ego si hoc cogitassem, tam aperte omnia egissem?³ & ipse potissimum ad exulem misissem?

¹ Conterrere.] Lege conterrere. Idem.
² Non etiam facta.] Vct. cod. ficta, rectius. Idem.

³ Et ipse potius ad exulem misissem.] Immo misissem. In Themid. apud quem dives fuerat hospitatus. GRONOVIVS.

fissem? protinus me ac propositum meum nocenti aperuissem? non hoc ipsum timere debui? Adjecissem huic suspicioni sententiam meam, ut viderer timere indicem? Nihil debui minus, quam in metu, ipsum metum prodere.

CCCLII.

Reus tyrannidis, qui deliberavit victor arma deponere.

EX SUSPICIONE TYRANNIDIS SIT ACTIO. Quædam civitas, quæ bello laborabat, cum duobus præliis victa esset, adolescens dives nobilis, cum servorum & clientium manu armata profectus in prælium: fugavit hostes. Populus redeunti portas cludit, cum aperturum promitteret, si arma posuisset: respondit dives se deliberaturum: triduo deliberavit: rediit in civitatem, positis armis: reus est tyrannidis.

S E R M O.

Divitem hunc dicemus natum honesta domo, patre militari, forti viro: à primis statim annis adsuevisse studio armorum, magnum per se militia usum collegisse. Cum autem subito bellum incidisset, factum alium ducem non iudicio, sed quodam casu, & incerta populi aura, nec sane vacasse tam subitum delectum ducem agere: factum ducem, qui nullum militia usum haberet, nec aliunde victam duobus præliis urbem. Tum demum intellexisse populum, qualem haberet ducem: & ante omnes amicos paternos frementes venisse ad divitem palam questos de duce: adjecisse, Pater tuus si viveret, pro patria arma cepisset: non esset passus vexari rempublicam & hostium armis, & imperitis ducis consiliis. Accensum his vocibus, pro salute, ac libertate omnium, pia arma cepisse: privatas quoque adjecisse vires: urbe egressum, solutos latitia victoriae hostes, & nihil minus, quam eruptionem timentes, oppressisse. Hac victoria accensum, quasi in emulatione, gravi dolore exarsisse ducem, cum diceret malo exemplo militare privatos: & cum omnes amici divitis cum divite essent, non difficile persuasisse, ut portas cluderet. Milites autem confecto prælio ad gratulationem redeuntes, portas clusas obstupuisse: posteaquam vero iussi sint arma ponere,

Q9 5

aliquanto

aliquanto gravius exarsisse, veluti parricidas se excludi, & armatis hostibus inermes objici. Hanc seditionem volentem sanare divitem, tempus petisse non magis deliberandi, quam rogandi: & triduo illo nihil aliud egisse, quam modo singulos, modo universos rogasse: illos quoque securiores fuisse, posteaquam ex toto recessisse hostem crediderint. Rediisse autem se à bello ad iudicium, & in conscientia maximi meriti gravissimum sibi crimen objici, ut qui solus rempublicam defenderet, opprimere voluisse dicatur.

CCCLII.

Dispensatores torti.

Quidam ab inficiente petebat depositum. Dispensatores utriusque torti. Contraria dominis dixerunt: de integro lis est.

S E R M O.

Petitor necesse est infamet dispensatorem suum, & dicat ab adversario corruptum: & ea fiducia esse illum inficiatum, cum promitteret dispensator negaturum se etiam in tormentis: itaque ab adversario natum, cum lis esset, Dispensatores torqueamus. Alterum hunc dispensatorem sani propositi decet, qui semper accepisse se palam dixerit, & statim cum datus sit in tormenta, hoc sibi proposuerat, Quid? ego quo premio mentiar? confessum esse. Et hoc in locis valens est, Tuus dispensator accepisse se ait, meus dedisse negat: hujus potentior vox est, potest enim etiam per alium numerata videri pecunia. Initio autem dicet hic sibi placuisse servum: & ideo supra rationes esse positum, sed postea & licentia sua & securitate domini qui illi plurimum crediderit, isse in vitia à multis corruptum, antequam ab hoc: & ideo se deposuisse. Hanc sibi deponendi fuisse causam, cum videret in malo statu rationes esse. Hoc necesse est adjicere, quia urgetur per interrogationem, quam causam deponendi habuerit. Inficiator dicat oportet, dispensatorem suum finem tormentorum quasisse: ideo confessum ut dimitteretur.

CCCLIV.

CCCLIV.

Morietur antequam nubat.

Quidam nubilem filiam habens, uxorem secreto loquentem cum adolescente vicino formoso deprehendit, quæfivit, quid loquuta esset: respondit mulier, de nuptiis filix se loquutam. Ei maritus filiam despondit: mater ait, morietur antequam nubat. Ante diem nuptiarum puella subito perit: livores & tumores in corpore fuerunt. Mulier rea est.

S E R M O.

Dicet hæc mulier juvenem illum nunquam sibi placuisse, & repugnasse se, cum videretur illi puella destinari: illum autem utique volentem hanc uxorem habere, ad satisfactionem venisse, tunc verominus placuisse matri generum. Itaque cum desponsam audisset filiam, quotidiana consuetudine vulgi iratam dixisse, Morietur celerius, quam nubat. Caterum de fato puella, una cum accusatore queretur. ¹ Causam fati crudelitati fingitur.

CCCLV.

Tutor lenocinii reus.

Pupillus cum tutore agebat tutelæ, Tutor cum pupillo, adulterii. Remiserunt invicem actiones. Lenocinii tutor reus est.

S E R M O.

Fuisse quosdam utriusque inimicos, hic tutor dicet, qui ab initio moleste tulerint: non ipsis potius relictam esse tutelam: & quoniam ab hac præda exclusi sint, distulerint spes suas in diem ultimum tutelæ, ut rudem & imperitam pupilli ætatem fraudibus suis circumscriberent. Se autem tutelæ rationes, ut debebat, reddidisse. Caterum metuentem, ne dimissus à se pupillus fraudibus & insidiis inimicorum circumscriberetur, velut alteram ejus tutelam gesturum, in domo retinuisse. Tunc vero consurrexerunt illos, qui tutelam ipsis non commissam moleste tulerant, & graviter excanduisse, ne peracto quidem tutelæ tempore, à domo tutoris pupillum dimitti: nullam occasionem

¹ Causam fati crudelitati fingitur.] Malim, cruditati affinget. Pithæus.

caſionem ad deſpoliandum imperitum juvenem dari. Cogitaſſe igitur, quemadmodum pupillum, ac tutorem mutuo dolore diſtraherent. Nam ſi rationes tantum infirmarent, videbant futurum, ut optima conſcientia tutor non expectaret ultimam contentionem iudicii, ſed per communes amicos, propinquosque pupilli, ſatisfaceret: inveniſſe illos rationem, ¹ qua mutuo dolore diſtraherent. Summiſſiſe qui dicerent, male tractatas à tutore rationes: non omnia noſſe pupillum qui taceat: ſi litigare velit, futurum, ut ſua recipiat. Per alios inde internuntios ſollicitatum maritalem animum, qui pupillum falſo crimine adulterii inquinarent. Se utique maritum credulum ² nihil tanti putaſſe, ut ſuſpicioni ſua ſatisfaceret. Diu hac fraude inimicorum, pupillum tutoremque deceptos: ſed poſteaquam veriores amici intervenerint, & ſe interrogaverint, quam actionis haberet fiduciam: pupillum item ſeduxerint, & querela cauſas quaſierint: tum demum apparuiſſe mutuuum errorem: & ſe quaſdam certius etiam ab uxore quaſiſſe. Detecta igitur fraude inimicorum facile depositas, quæ nullis fundamentis niterentur, actiones, & reditum ingratiæ: ſed tamen nondum inimicos effugiſſe, à quibus reus factus ſit. Accuſator autem non committet, ³ ſi in pupillum dixerit. Id enim crimen illi objiciet, quod ille noluerit diluere. Dicit ergo propter amorem adulteræ, illum in domo tutoris remanſiſſe. Nam ante quatuordecim annos, incredibile eſt crimen, ⁴ remanſiſſe ergo amorem, nec illam indulgentiam in retinendo pupillo fuiſſe tutoris, ſed conſcientiam, cum ſciret male redditis rationibus, non eſſe offendendum pupillum. Mulieri autem multa donata: quacunque deſideraverit, conſeſſa. His ſceleribus invicem cognitis, primo utrunque

¹ Qua mutuo dolore diſtraherent.] Malim diſtraherentur. Gronovius.

² Nihil tanti putaſſe, ut ſuſpicioni ſua ſatisfaceret.] Si rō ſua in codice ſuo reperit Pithœus, admittimus. Nam Thadæus ignorat: Ætrodus quaſi ab ſeſe interpoſuit, ſicramen: ut [ſua] ſuſpicioni ſatisfaceret. Sed alia hic fraus. Si enim intellexiſſent illud, Eſt tanti, quod alibi quoque male perceptum monuimus, vidiffent utique ſcribendum: ni-

hil tanti putaſſe, ut non ſuſpicioni ſua ſatisfaceret. id eſt, nulla re deterreri potuiſſe ab inquirendo. Vulgata contrarium ſignificat, nempe nulla re perelli potuiſſe, ut ob ſuſpicionem aliquid faceret, aut inquireret. Idem.

³ Si in pupillum dixerit.] Aut hæc corrupta, aut aliquot verba exciderunt. Idem.

⁴ Remanſiſſe ergo amorem.] Potius, propter amorem, aut ob amorem. Idem.

atrunque excanduisse: deinde tutorem ex conscientia rationum, omis-
sisse potius matrimonii vindictam, quam mutuis caderet actionibus.
Sic pares acceptasque factas actiones.

CCCLVI.

Filius pro meretrice patris, suam redimens.

Quidam luxurioso filio, amanti meretricem, dedit pecuniam, ut fibi
emeret eam meretricem, quam ipse pater amabat: ille eam redemit,
quam ipse adolescens amabat. Abdicatur.

S E R M O.

Hic senex dicet filium fuisse luxuriosum, & non sine maximo pa-
trimonii ac fama damno amasse meretricem; cui malo voluisse me-
deri patrem, saepe objurgatum filium: saepe secreto, saepe etiam pa-
lam castigatum. Cum jam nec sumptibus, nec verecundia finis im-
poni posset, habuisse cum cognatis consilium, quidnam se facere oport-
eret. Abdicaret: sed tanto liberior fuisset luxuria. Castigaret:
sed nihil castigando profecerat. Succurrisset cognatis & amicis ratio-
nem, qua putarent juvenem posse emendari, si simularet pater amari
à se meretricem, & daret pecuniam potissimum ipsi filio ad redimen-
dam: quod si fecisset, futurum ut meretrix, redempta altera me-
retrice, deinde ab ipso adolescente redempta, indignaretur, & il-
lum amare desineret. Nam initio statim dicendum est, & culpa
meretricis juvenem habuisse: & ideo quasitam, qua avocaret, &
illa ratione datam juveni pecuniam. At illum protinus cucurrisset ad
meretricem suam: patrem autem, quoniam nullo modo sanare fi-
lium potuerit, ad ultimam ultionem confugere: Abdicare filium,
quia emendare non potest.

CCCLVII.

Uxor non relinquens ob adulterium cecatum.

ADULTER EXCÆCETUR. UXOR VIRUM IN CALAMITATE
NE DESERAT. Quædam patri de marito ter quæsta, & tacere jus-
sa, postea ab excæcato ob adulterium viro, quia non recedit, abdi-
catur.

S E R M O.

Hæc mulier dicet acceptum à patre maritum, se ab initio amare
cœpisse: adolescentem, lenociniis adulteræ illius usque eo captum esse,
ut revo-

ut revocari à cupiditate non posset. Ut necesse erat, modeste se tulisse, & eo magis, quod maritum diligeret: voluisse ergo experiri, quid de adulteris pater sentiret: indicasse ei adolescentis errorem: respondisse illum, esse quaedam aetatibus concessa, nec reprehendi lusus in ejusmodi juvena debere. Tum vero cariores sibi virum factum, posteaquam lusibus ejus patrocinari etiam senex cœperit. Sed cum videret nequissimæ mulieris illecebris maritum teneri, & jam vindictam adulterii, atque occasionem captare adulteræ maritum: iterum ad patrem venisse, ut illius saltem auctoritate emendari adolescens posset. In eadem voce illum perseverasse iterum ac tertio. Miserrimum ergo juvenem fraude & insidiis deceptum, eam fortunam sustinere, quam illi semper uxor timuerit. Accessisse novum amori suo sacramentum, ¹ & iudicio patris factum juvenis affectum. Hoc colore optime defendetur mulier, alioqui lege imbecilla. Nam ex contraria parte infinitum potens est illud, maritum esse damnatum.

CCCLVIII.

Exposito pulsatori amputatæ manus.

TALIONIS SIT ACTIO. QUI PATREM PULSAVERIT, MANUS PERDAT. ² Quidam exposito, quem in locum filii sustulerat, pulsatus, tanquam pater manus incidit. Agnitus ille, advocato naturali patre, talionem petit.

S E R M O.

Hic adolescens jure infirmus est. Nam quod lege agitur, non solet vindicari lege. Cur enim potius ab educatore, quam à carnifice, petatur talio? Sed præterquam lege agitur, etiam facto laborat: quod quamvis educatorem, tamen patris loco pulsaverit. Dicat tamen educatorem fuisse hunc ab initio crudelem, & hinc suspicatum juvenem, non esse illum verum patrem. Sepe amicis questum: quibusdam etiam mandasse. ut inquirerent, qui aliquando infantes exposuissent. Hac re validius offensum senem: itaque dedisse operam,
ut se

¹ Et iudicio patris factum juvenis affectum.] Forte: factum juvenis excusatum. Gron.

² Quidam exposito.] Omnino, ab exposito. Idem.

ut sepulscandum praberet: deceptum certe ab eo etiam tempore ipso juvenem, incidisse in eum, quem minime provocatum injuria vellet. At illum confestim tanquam de alieno non de liberaſſe ſanguine: & quia redditurus eſet expoſitum, debilitaſſe. Certe eum lege patris uſum, qui ſciret nec ſe patrem, nec hunc filium. Adoleſcentem autem, quia nondum perſpectum illo tempore patrem habuerit, certe quia probare non potuerit, tacuiſſe: nunc petere talionem.

CCCLIX.

Lis publicani de unionibus.

PRÆTER INSTRUMENTA ITINERIS, OMNES RES QUADRAGESIMAM PUBLICANO DEBEANT. PUBLICANO SCRUTARI LICEAT. QUOD QUIS PROFESSUS NON FUERIT, PERDAT. MATRONAM NE LICEAT ATTINGERE. Matrona iter faciens, cum ad publicanos veniſſet uniones habens cccc. in ſinum abdidit: hos cum requireret publicanus, matrona ſcrutandi poteſtatem fecit, publicanus noluit ſcrutari. Tranſlatis manum iniecit, & ſuos dicit.

S E R M O.

Quæſtiones ſunt, an instrumenta itineris videri uniones poſſint? an etiam ſi non poſſint videri, tamen quoniam ad uſum, & ornamentum matronæ parati ſint, in commiſſum venire potuerint? an in uſum parati ſint? an ſi in uſum parati ſint, non oſtenſi teneri poſſint, cum oſtenſi nihil debuerint? an quamvis ſcrutari matronam non liceat, & ipſa permittente & publicano licuerit, perinde ſit ſcrutationem permiſſiſſe, ac rem oſtendiſſe? an dimiſſa res peti poſſit? an hæc dimiſſa ſit? Dicit enim publicanus non rem, ſed controverſiam dimiſſam.

CCCLX.

Lis de dotibus, ſocrus & nurus.

PRIMA RATIO DOTIS HABEATUR. Quædam apud filium amiſſo viro, dotem reliquit. Adoleſcens, ducta uxore dotata, deceſſit. Res ſolvendo non eſt. Contendunt ſocrus & nurus, utra primum dotem accipiat.

S E R M O.

Mulierem illam ſocrum nurus dicet hanc ruinam patrimonii poſt mortem viri ſtatim ſenſiſſe: non ſumpſiſſe dotem, ne & filium decoloraret,

loraret, & dotem quoque perderet. Itaque etiam dotatam filio quaesisse uxorem, quo facilius posset ruentis patrimonii rationem succurrere. Addat, donasse illam filio petitionem, hodie, quia decessit, retractare. Sed & praescribat.

DECLAMATIO.

Sero petis, & aliud patrimonium est. Dudum hæres mariti tui erat. à filio petere debuisti, ego ex bonis mariti mei repeto. Nam duæ mortes maritorum, diversas successiones habent. Bona mariti mei, morte ejus facta sunt: dum viveret, patris fuerunt. Dos est, si à viro, aut ab hærede ejus repetatur: tu amisso viro, cum dotem non petiisti, fecisti creditum ex dote.

SERMO.

Circumscriptam se nurus queretur: & in ultimo queret, in quem usum anus dotem desideret? Contra illa dicet, hanc mulierem ambitiosam & profusam fuisse, non minime propterea ad egestatem perductum virum.

DECLAMATIO.

Nurus oportet à viro dotem repetat, focrus à patrimonio.

CCCLXI.

Depositi rapti quadruplum.

QUI DEPOSITUM PERDIDERIT, JURET, ET SIBI HABEAT. Quidam cum depositum furto amisisset, juravit: postea furem damnavit, exegit quadruplum: Dominus hoc quoque petit.

DECLAMATIO.

MEÆ pecuniæ accessio ad me pertinet. Quid si enim cognitor meus, quid si procurator hoc idem respondeat? denique, quid si damnatus fur, non totum solvisset? nempe meum damnum erat. An jacturam debeo sentire, accessionem non debeo? Ego enim à te recessi, cum jurasti, jam cum fure mihi negotium est; hic quicquid solverit, ad me pertinet.

SERMO.

S E R M O.

Contra, ille suo nomine egisse se dicet: investigasse, laborasse: illud præterea potens est pro illo; non potuisse dominum illum furti agere. Itaque iudex quid pronuntiavit? nimirum mihi furtum esse factum.

CCCLXII.

Invicem pulsatores patrum.

QUI PATREM PULSAVERIT, MANUS EI INCIDANTUR.
Duo adolescentes æquales juraverunt, ut alter alterius patrem cederent. ceciderunt. peruntur manus: patres vindicant.

S E R M O.

Fuisse duos sodales: patribus ex austero indulgentibus, sæpe coisse ad lusum, frequenter una fuisse. Quodam tempore cum alter ex his serius in convivium venisset, dixisse alterum, Fortasse te, ut solet, ille senex retinuit, sed non feret impune: ego illum verberabo: hunc deinde respondisse, Et ego tuum cadam. Cum alternis verbis jactarentur minæ; & uterque metueret, ne inultum haberet patrem, jurasse in ultionem magis parentum, quam injuriam.

CCCLXIII.

Vestiplica pro domina.

MALÆ TRACTATIONIS SIT ACTIO. Quidam pauper formosæ maritus, à peregrino vicino negotiatore, ter de stupro uxoris, adjecto pretio appellatus, vestiplicam dominæ habitu misit. Malæ tractationis reus est.

S E R M O.

Maritus illo colore defendendus est, ut dicatur fuisse diligens custos pudicitie uxoris: natura quoque sollicitus & sedulus. Cum esset de stupro uxoris appellatus, admiratum tantam peregrini negotiatoris audaciam: cum deinde etiam repetitus, suspicari aliquid etiam de uxore cœpisse, quantum nunc appareat, sue nature potius vitio, quam culpa uxoris. Cum vero tertio quoque instaret adulter, non

R r

potuisse

potuisse dissimulare suspicionem & sollicitudinem suam: itaque quia putaret aliquid ante cum sua uxore loquutum adulterum per vestiplicam, advocasse illam, & quasisse, num aliquid de adulterio sciret: illam respondisse, innocentem esse dominam, & ne notam quidem negotiatori: denique si dubitas, me uxoris tuae habitu mitte: videro, an possit discernere.

CCCLXIV.

Conviciator pauper occisus.

Pauper ad divitis domum nocte conviciari solebat. Quodam tempore, dives processit, & insanire eum dicens, decem servis imperavit, ut eum domum ducerent. Cum isdem occisus postero die inventus est. Dives cædis reus est.

S E R M O.

A parte divitis color ille introduci potest, ut dicatur pauper fuisse factiosus, aut turbulentus: habuisse huiusmodi furoris sui comites, quibus in insidiis dispositis, ipse tantum ad concitandam rixam se ostenderet: ceterum illos in præsidio haberet, si quid forte dives moliretur. Et hoc ipsa rei conditio monstrat: cum sit incredibile pauperem solum, & præterea nocte ad convitium diviti faciendum venisse. Quare enim die tacuit? quare in foro non maledixit? Apparet illum noctem expectasse, quo facilius comites absconderet. Paratum ergo ad rixam cum telo venisse. Divitem nihil tale suspicatum, magis insanire credentem, dedisse qui deducerent. Tunc vero pauperem quasi custodia excanduisse: accessisse & ceteros ejus conscios, qui dum eripere pauperem vellent, rixam concitaverint, & fortasse illum pauperem silentio occiderint, ne postea comprehensus pauper auctores facinoris cogere tur fateri. Et hoc dubie ponendum est: quæ constitutio in reliqua quoque causæ parte servanda est: nihil enim pro certo adfirmare debemus: sed tantum suspicionem iudicum à nobis alio prævertere. Ergo ab illis videri factam eadem, qui adhuc beneficio temporis latent: divitem super damna patrimonii, & tot servorum eadem reum esse.

CCCLXV.

CCCLXV.

De vi septem iudices.

DE VI SEPTEM JUDICENT. QUOD MAJOR PARS JUDICUM STATUERIT, REUS PATIATUR. Duo ignominiam statuerunt, duo exilium, tres mortem. Petitur ad mortem.

DECLAMATIO.

QUOD MAJOR PARS, inquit, JUDICUM STATUERIT. Ego existimo majorem partem esse, in qua plures idem sentiunt, eandem poenam pronuntiant, in eadem verba jurant. Et hoc verum esse ab ipsis verbis legis discite, QUAM POENAM. Non de pluribus suppliciis, sed uno loquitur: etenim nemo potest plura supplicia unus nocens ferre. Scrutare & alia verba, STATUERIT, inquit, nonne tibi consentientis per omnia partis illius videtur unam vocem includere? QUAM POENAM STATUERIT, id est, quod genus supplicii placere sibi pronuntiaverit, qua poena nocentem affici voluerit. Sed quatuor, inquit, iudices me noluerunt mori. Tu nunc indicas, quam poenam transferint, non quam statuerint: lex autem certam illorum sententiam exigit. Quid enim aliud diceres, si nondum pronuntiassent? si negassent liquere sibi de supplicio tuo? nunquid sententias illorum numerares? minime. Horum enim primum jam verba signavi: illorum quatuor quæ signabo? dubitare illos? nescire quid pronuntient? etiamnum ergo suspensos? cur dimitti postulas, si iudex deliberat? Plures, inquit, me mori noluerunt. Quid igitur velint, pronunties oportet: illorum sententiam signare volo: accusator recitare his iudicibus volo, ut habeant quod sequantur. Duo, inquit, exilium mihi injungunt. Jam igitur aperte ex una plures facis: jam turbam istam, quæ universa noceret, dividendo extinguis: duo exilium, duo ignominiam pronuntiant. Vis ego illos jungam, qui se ipsi dividunt? Revertere nunc ad verba legis, ut paulo ante. QUAM POENAM, inquit, MAJOR

R r 2

P A R S

PARS JUDICUM STATUERIT. Partem intelligimus eidem numero applicatam, quemadmodum sententia conjunctam, sic turba: alioqui si miscere tibi & in genere dissentientes licet, cur hos tres separas? Quomodo enim hi ab illis quatuor discrepant, sic illi inter se pugnant. Ergo non idem sentientes non potes jungere: idem sentientes compara. Ego qui mortem pronuntiant, tres habeo. Produca illos, qui exilium pronuntiant: vinco: produca qui ignominiam: æque vinco. Dubitari potest valentiorum esse partem, quæ composita neutri succumbit, utramque superat? Quid si enim quatuor illi ¹ in totidem disputarent sententias: nunquid illos pro una parte opponeres? Nemo sine dubio cum tribus meis staret, sed nemo alteri esset adjunctus: nunquid ex quatuor sententiis unum corpus efficeret? minime. At quid interest bini an singuli dissentiant? æque numerari pars non potest, si in partes scinditur? Quid si duo ignominiam pronuntiarent, duo exilium, duo mortem, unus (ut plerunque evenit) taceret? sine dubio pares essent sententiæ. Si ergo detracto uno, pares essent: adjecto, non sunt superiores? At enim, ut scias non utique duas partes legem exigere, verba inspice, QUOD STATUERIT, inquit, ² non utrum potuerit. Denique, iudices, breviter agendum est. Reus damnatus, quam tandem pœnam pati debet, ³ si mortis pœnam relinquit? quam? scilicet exilii. Ergo cum tribus sententiis quatuor non cedant, duabus quinque succumbent? At eadem est iniquitas. ⁴ Quid acturus es? pœnarum controversia utrumque ferre non potes, siue ignominiam sustines,

in patria

¹ In totidem disputarent sententias.] Lege, discrepant. Erodius.

² Non utrum potuerit.] Erodius, non utraque pars statuerit. Immo: Quod statuerit, inquit, non Utrum statuerit.

³ Si mortis pœnam relinquit.] Forte, pœna remittitur. Gron.

⁴ Quid igitur acturus es? &c.] Erodius: Quid igitur acturus es in hac

pœnarum controversia? Valde corruptum agnosco locum, cujus sententiam tamen videor mihi exprimere posse. Atque eadem est iniquitas in altera pœnarum. nempe ignominia, ut duabus quinque succumbant. Sine controversia utramque ferre non potes. siue ignominiam sustines, in patria morandum est: siue expelleris, patriam relinquis. Idem.

in patria morandum est, siue expelleris, patriam relinquis. Quid ergo, inquit, moriar, cum tres tantum me perire voluerint? ¹ Quid enim autem iniquum est te mori damnatum, confessum, etiam tuo iudicio supplicio dignissimum? Cui enim te reservabimus? videlicet egregium exemplum civium futurus es, qui sic vivis, ut damnari potueris.

CCCLXVI.

Legatus filius proditoris occisus.

LEGATUS SACROSANCTUS SIT. PRODITOR CUM LIBERIS EXULET. Cujus filius legatus erat, proditoris damnatus est. Revertentem legatum quidam occidit: cædis reus est.

S E R M O.

Fatetur eadem reus, sed jure defendit.

D E C L A M A T I O.

EXulem, inquit, occidi. Exul ille quando factus est? Quis illum accusavit? quis damnavit? quis expulit? Atqui sic fieri exulem, pater illius exemplo est: & inde exul quoque dictus est, quasi ex solo patrio expulsus. Pater, inquit, illius proditoris damnatus est: lex autem exulare & proditoris liberos jubet. Ut omnes lex puniat, huic tamen ignorantibus, damnatio patris nocere non debuit. Puta in privatum compendium peregrinatum: non ante exul erit denique, quam scierit se esse exulem. Aliquis poenam sustinet, quam ignorat, & ejus est conditionis, cujus se esse nescit? Quem talem sacrilegum audistis, quem homicidam, quem veneficum? novi generis nocentem producis, tam securum, ut se ne nocentem quidem sciat. Sed quod paulo ante remiseram, nego. Non omnes lex punit, sed conscios, sed participes sceleris: illis irascitur, qui cum patre peccant. Neque enim innocentes ulla lex punit. Et hic non solum innocens, sed etiam honoratus fuit. Lega-
tus

¹ Quid enim autem iniquum est?] Lege: Quid enim? an tam iniquum est. Ærod.

tus fuit: ut proditoris filium licuerit occidere, legatum non licuit. Quid enim lex ait? LEGATUS SACROSANCTUS SIT. An hoc dubium est fuisse legatum? creatus est, missus est. atqui si fuit legatus, non potuit, antequam renuntiat legationem, desinere, tanquam magistratus intra suum annum, tanquam sacerdos. Patris, inquit, damnatione desit esse legatus. Ad alium forsitan filium pertineat paterna damnatio: ad legatum non pertinet. Ante enim legatus hic factus est. Ita in eo iure fuit, in quo illum respublica ante iusserat: id est, ante legatus fuit, quam damnati filius. Sed puta licuisse: non oportuit.

S E R M O .

Hic de injuria publica querendum, quod ignoretur, quid renuntiaturus fuerit. ultima descriptio erit, qua nihil tale merens occisus sit, etiam inter hostes tutus.

CCCLXVII.

Luxuriosi pater fortis.

Luxuriosi pater fortiter fecit: præmium non optavit ex lege. Dementia reus fit à filio.

D E C L A M A T I O .

DEmentia reo quid objicis? usitata fortasse crimina. Tractas per publicum vestes, non reddita salutantibus nomina, non discretos ab inimicis amicos, aut dissipata luxuria bona, & aliena ætati vitia. Habet hoc crimen domus nostra, si reum mutas. An vero desidiam objicis? Bellum non sentio? hostem non intelligo? patriam non vindico? Præmium, inquit, non optas. Puta me rationem non posse reddere. Non est unius criminis dementia. Ut hoc sit argumentum dementia, infirmum est, quia solum est: deinde nunquam in uno dementia deprehenditur, objice & alia. Sed quid sine hoc quidem objici potest? Quid? tu liberalitatem, dementia vocas? Non expedit tibi, adole-

adolescens, hanc legem introducere. Non optas. Age quisquis non est avarus, demens est? Varii sunt mores. Puta me nolle optare, non concupiscere præmium: non inveno, quid optare possim: deinde patriam onerare nolo bello afflictam. Deinde gratuitæ debent esse virtutes: deinde hoc est præmium, intueri debitorem populum. Licet differre: permittes & tua causa, uxorem tibi opto, honores opto. Statim, inquit, opta. Ergo si facio, sanus sum. En crimen, quod statim tolli potest? Quid vis optem? opto statuas? vultum contrahit: dies festos? irascitur. Quid igitur? pecuniam? & si hanc desideras, cur non fortiter pugnabas? descende in aciem: an ego pro te pugnavi? Si perseveras in foro potius militare, quam in prælio, absolutionem opto: tolle iudicium.

CCCLXVIII.

Alens patrem raptâ abdicata.

Rapta invito patre nuptias optavit. ob hoc abdicata, tacuit: egentem patrem quia invito marito alebat, est repudiata; ingrati agit adversus maritum.

DECLAMATIO.

Beneficium dedit, vitam donavit. Magnum beneficium est, lucem dare: ideo sunt parentes carissimi: & illi vitam dant non sentientibus. Quid, quod beneficium dedit, cum accepisset injuriam? Jam non tantum vitam tuam donavit tibi, sed etiam ultionem suam: nec tantum non exegit supplicium, sed etiam concessit matrimonium. Quid his vis adjiciam? exorata est. Solent dolere raptæ: & contineri non possunt, nec à patribus. Dedit ergo beneficium. Quid si etiam contra patris voluntatem te servavit? Illum offendit, ut tibi parceret: & quam graviter? etiam abdicata est. Cum tibi beneficium dat, ipsa accipit injuriam. Donavit tibi etiam testamentum patris. Accepisti ergo beneficium,

I. Donavit tibi etiam testamentum patris. Sed hi non intellexerunt vim ræ donare, de qua diximus alibi.

neficiam, non retulisti gratiam. Quid si fecisti etiam injuriam? Expectatis, ut dicam: Cultus negavit, viduam fecit: quantum est vestis & ornamentum? Matrimonia sunt ab ipsa rerum natura inventa. Sic mares foeminis junguntur, ut imbecillior sexus praesidium ex mutua societate sumat. Puta illam habere patrem, ad quem se recipiat. infamata est, nunc bis vidua est, mendico patre. Ergo maritum eripis, quem tandem maritum? quem tantopere dilexit: ut patri praerferret. Potuit tibi controversiam facere de nuptiis juris sui, si ad ingratum reverti vellet. Quid his objicis? Patrem, inquit, alit: accusas quod miseretur. Patrem alii non solum oportet, verum etiam necesse est. Sed me, inquit, perire voluit. Ecquid ignoscitis, iudices, si talem oderat, qui ante cognoverat? nam haec ignoravit. Perire voluit merito: rapueras. Lex te occidebat, non hujus pater. Sed non defendo illum, qui non ad te venit. Peccavit: idem te non rogat: filiam rogat, te uxor. Nempe haec ei petit cibum seni, cui alieni porrigunt. Nec multum est, quod detur, & haec misericors est. Sed expellis, & cum patre mendicare cogis, non es ingratus? ergo matrimonium eripis: ² quid? quod matrimonium? juris sui poterat injusti repudii agere: vellet. Inimicum, inquit, meum

alibi. Hoc dicit, in tuam gratiam caret hereditate patris. Sic Decl. 360. *Addat donasse illam filio petitionem.* hoc est, in gratiam filii non petisse, petitionem remisisse. *Gronovius.*

¹ *Si talem oderat, qui ante cognoverat.*] Sic & Thaddæus. *Ærodius: quem ante non cognoverat.* Sed sententia est. An non videtur vobis pater raptæ jure exosus fuisse hunc raptorem, & merito voluisse, ut raptæ mortem optaret, qui sciebat hanc tam pravo esse ingenio, quam nunc ostendit? Sequitur: *nam haec ignoravit.* id est, huic tamen etiam ignoscendum raptæ: nesciebat enim tam mali moris maritum se optare. *Ærodius:*

nam hoc ignoravit: & ad marginem: Supple, à filia raptorem diligi. Gronov.

² *Quid? quod matrimonium? juris sui poterat.*] Non aliter *Ærodius.* Distinctiones omnem abolent sensum. *Reforma: Matrimonium eripis. - Quid quod matrimonium juris sui? Ut paulo ante: Potuit tibi controversiam facere de nuptiis juris sui.* Tales erant, quas raptæ optaverant. Deinde: *Poterat injusti repudii agere: vellet.* Hic aut addendum, aut intelligendum *et si.* Solet enim non ineleganter sic dissimulari. Tantum abest, ut totum huc inculcari debeat è superioribus: *si ad ingratum reverti.* Idem,

meum alebat. Miraris? misericors est, & hoc accusas forsitan non personam æstimavit, sed fortunam. Est hoc vitium illius: nuper & raptoris misera est. Sed quid tam valde iste peccavit, ut mori debeat? Me, inquit, perire voluit. Imitaris, quod arguis. Ergo peccavit, idem facis. Crudelitatem & accusas & imitaris. Sed ille merito: quippe raptorem. Puta peccasse: satisfecit, rogat, miser est, hostes quoque parcunt. Denique hæc meruit: hanc respice. Te quoque, inquit, abdicavit. Relinque æstimationem ipsi doloris sui: sine ipse vindicet. Sed cur vindicet? merito abdicata est. Te servaverat, meruit exulare. Sed puta injuste abdicasse, pater est. Non respicimus in ejusmodi fortuna, quid meruerit. Denique quid faciet mulier, cum ad januam venerit? & quantum est, quod præstat? Quo nunc se misera conferet? cum patre nimirum mendicandum habet. Facile tamen maritum inveniet: tantum ne impune læsa sit, solatium petit.

CCCLXIX.

Armis sepulchri victor.

SEPULCHRI VIOLATI SIT ACTIO. Quidam arma de sepulchro viri fortis, suis consumptis, sustulit, victor reposuit. Reus est violati sepulchri.

DECLAMATIO.

Potui inficiari, quod objicitur. Detracta arma dicis? Nego: mentior? eamus in rem præsentem, ad numerare volo: si quicquam defuerit, damnari volo. Sed non corrupam gloriam meam, ut dissimulem, propter quod vir fortis honoratus sum. Sed quid faciam? non licet mihi ista narrare: instat livor: & id, quod salvus est, odit. Sepulchrum, inquit, violasti. Non utcunque attingitur sepulchrum, violatur: alioqui nec inferre mortuos liceret,
nec

1 Sine ipse vindicet.] Lege: sine ipsa vindicet. rapta dolorem abdicationis. Idem. nec inferre mortuos. Pithæus. Nec inter mortuos licet.] Scribe: nec inferre mortuos liceret. Gronovius.

2 Nec inter mortuos.] Fortasse melius,

nec collapsa reficere, nec ornare. Aut si utcunque attingitur, violatur, bis ergo peccavi, & cum sustuli, & cum reposui. Sed non ita est: & mens absolvitur. Sic Romani gloriose spoliarunt Jovem: sic Saguntini fecerunt parricidium. Si ergo mens in factis spectatur, meam inspiciate: quare violo? inimici sepulchrum est: immo etiam commilitonis amici: credibile enim est similes propositis amicos fuisse. Deinde, ut etiam vivo nocere voluerim, mortuo tamen parcendum est. Deinde, quo tempore? bello inter pericula odiis vacua. Sed quid sustuli? aurum credo, aut defossam pecuniam? Arma. Ista virtutis instrumenta, non sceleris sunt pretia, quibus præmia merui. Nisi illa sustulisset, non accusasses: non haberes leges. Sustuli, confiteor: sed publicæ salutis causa. Miraris? ipsorum sepulchrorum ruina si possem, hostem repellerem: tecta in subeuntes, & sacra, quin etiam templorum fastigia, desperantium tela sunt. Certum est omnia licere pro patria. Denique vos interrogo, quid faciam? magna pars exercitus in me cessat. Armati sunt interim etiam inertes, etiam mortui: solus nudus steti. Quanquam quod quæro, habeo: sententiis vestris honorastis, & sciebatis his me armis vicisse, nec sane aliud dedissetis consilium, quam locus & tempus. Visus est mihi emergere tumulo vir fortis.

CCCLXX.

Rapta competitrix divitis filia.

INSCRIPTI MALEFICII SIT ACTIO. QUI INGENUAM STUPRAVERIT, DET DECEM MILLIA. Pauperis & divitis filia petebant sacerdotium. Rumor erat pauperis filiam futuram sacerdotem. Eam parasitus sub diem comitiorum rapuit. Dives offert pro eo decem millia: inscripti maleficii reus est.

DECLAMATIO.

Non est, inquit, inscriptum: quia certa lege comprehensum est. Hoc diceret raptor, si cum illo agerem. Sed aliter mecum tibi consistendum est. Rapere enim usitatum est: subicere raptorem, novum. Nunquam hoc timuere majores.

CCCLXXI.

CCCLXXI.

Viri fortis pater, reus proditionis.

ABDICARE LICEAT. VIR FORTIS OPTET QUOD VOLET.
 Qui proditionis patrem reum habebat, fortiter pugnavit. Rogante patre, ut optaret abolitionem suam, non optavit, sed in iudicio, reo affuit. Absolutus pater abdicat filium.

DECLAMATIO.

QUID peccavi, cur abdicer? num adversus patriam iners sum? luxuriæ deditus? bella fugio? An adversus patrem impius? reor. In qua parte filii cessat officium? Non optasti, inquit, quod volui. Jam excedis legem tuam: pater filio debes imperare, forti non potes. potes peregrinationem, potes militiam: sed non sententiam iudicii, non decretum magistratus, non præmium forti. Quid enim lex ait? FORTIS OPTET. Me nominat, & æquum est hoc mihi contingere: pugnavi. Cum quo mihi res est? cum patre: non est contumaciter agendum. Ego vero etiam viri fortis optionem remitto, si æquum petis. Quid petiisti? ut abolitionem optarem. Memento non omnia, pater, nos posse petere: præmium accipimus, non regnum. Nescis quantum sit abolitionem petere, accusatori silentium indicere, reum eximere, leges tollere. Nec pro te tenuissem, & præmium perdidissem. Sed cuius abolitionem? meam, inquit. Animadvertitis quodammodo parricidii reum. Agam potius causam. Hoc præmium primum turpe est: deinde supervacuum. Turpe: damna-beris tuo iudicio in perpetuum: quanto gravius est à se damnari? tamen alii possunt dicere, gratia victi sumus. Deinde supervacuum: innocens eras. At enim dubia est iudicii fortuna: sed nobis non timenda. Diluendum iudicium est: ¹ invidia tantum criminis fiducia erat & in timore tuo.

¹ Non sententiam iudicii, non decretum magistratus. Voluit auctor: sed non sententiam iudici, non decretum magistratus, non præmium forti. Idem.

² Invidia tantum criminis.] Arodus: invidia tantum fuit: criminis fiducia. Malim: in invidia tantum criminis fiducia erat & in timore tuo. Idem.

re tuo. Itaque apparuerunt iudicibus una omnia, & profuit tibi, quod abolitionem non optavi: apparuit certa innocentiae fiducia. Ergo advocatum tuum abdicas, participem laboris? de me facile est, inveniam patrem: sed tibi timeo, soles enim periclitari.

CCCLXXII.

Pulsator educatoris expositus.

QUI PATREM PULSAVERIT, MANUS EI INCIDANTUR. TALIONIS SIT ACTIO. Quidam expositum fustulit, pro filio educavit. Pulsatus ab eo, tanquam pater, manus incidit. Agnitus est adolescens: advocato naturali patre, cum educatore agit talionis.

DECLAMATIO.

Scleratissimus omnium, iudices, juvenis, ingratus, vel quia lucem beneficio meo accepit: vel quia in patrem bis parricida est, semel domi, iterum in foro, quam merito cruentas perdiderit manus, si quis adhuc dubitabit, aspiciat: iterum me in conspectu vestro pulsat: etiam truncus ac debilis, sola rabie integer, in miserum senem incurrit. Quid si haberet manus? ac ne quis illum coercitum poena putet, etiam audacior factus est. Debilitatem meam concupiscit, & ei praecipue corporis parti irascitur, per quam vivit. Fateor, iudices, fateor praecidendas fuisse has manus, sed cum istum tollerent. Nec erubescio (quod ab isto minimum est) male audire, & crudelitatis quoque reus fieri. ¹ Sane crudelem me vocet: dum se ostendat: non timeo, ne istud in me crimen credibile sit, cum misericordiae meae adversarius ipse monumentum sit. Nam quod pater parricidae adest, non miror: debilem non timet, ² aliquando crudelior, cum exposuit. Neque enim dubito

¹ Sane crudelem.] v. c. sane crudelitatem me vocet, dum ostendat. Pithœus. Sane crudelem me vocet, dum se ostendat.] Potius ostendit. Gronovius.

² Aliquando crudelior.] Forte: aliquanto crudelior. Nisi malis: At quanto crudelior, cum exposuit. Idem.

dubito quibusdam illum somniis & prodigiis commotum, quia videlicet ^x istum parricidam defungi utique in patrem fatale erat, ut se metu liberaret, projecisse. Ille ergo crudelis, iudices, quem solus iste carnificem vocat, accessi mihi vultu: misertus sum: ad summam, alienus sustuli, quem projecerat pater, nec contentus, filii loco habui. Quid hac indulgentia, quid, profecerim quæritis? effeci, ne deesset, qui pulsaret senem: ille quem præsidio sustuleram, ille quem vindicem etiam adversus alienos speraveram, tam aperte pulsaverat, ut ne inficiari quidem posset. Stultus, eadem indulgentia etiamnum perseverabam, & quærentibus amicis, à quo essem pulsatus, mentiebar. Quid tu, inquit, expectas, donec occidat? rapuerunt me in forum: ostenderunt verberati oris notas. Iste factus est: iudex damnavit: carnifex manus abstulit: nihil in illo iudicio meum, nisi fletus, fuit. Dum jactatur tota civitate parricidium, invenit impietas originem suam: en, ut videtis, iterum pulsat. Talionem, inquit, peto. Quid agis? crudelitatis arguis? quem saltem pulsavi? misereri soleo etiam alienorum. Ego te, cum meus esses, debilitavi: num per vinum? num per furorem? num iratus? Talio, injuriæ ultio est. in hoc scripta est lex, ne quis impune petulans sit. Hoc ergo dicis, Me injuria abstulisse: lege incidi: nec ego, sed carnifex. Quicquid lege factum est, vindicari lege non solet. Et qua lege? QUI PATREM PULSAVERIT. Sed tu, inquit, pater non fuisti: puta: Judicia tamen iudiciis rescindi non possunt.

S E R M O.

Hic de sanctitate iudiciorum.

D E C L A M A T I O.

Sera post damnationem, innocentiae defensio est. Istud quod nunc dixisti, ante dixisses: sed non potuisti dicere. Pater tuus eram, jure præsentis conditionis. Abdicare itaque

^x *Istum parricidam defungi utique in patrem.] Scribe: parricidio. Idem.*

que potui: occidere potui: omnem potestatem, tanquam in filium, exercere. Miraris? nec ille potuit contradicere, qui pater erat. Non eras, inquit, naturalis. Tanto igitur plus merueram: alienum sustuleram, cum essent, qui suos projicerent. Sed ut non fuerim, tu tamen putasti patrem. Lex autem mentem punit. ut scias verum esse hoc, impetravi. Sed tu, inquit, sciebas non esse filium tuum. Poteram quidem scire: sed meritis pater eram, sed tu tanquam patrem cecideras. Sed testor, nolui: expositum quoque collegeram: indignati sunt amici: ipse fassus est. Quid nunc facies? præcides manus, quæ te sustulerunt?

CCCLXXIII.

Ornamentis redemptus.

ABDICARE LICEAT. SEPULCRI VIOLATI SIT ACTIO. Amisâ uxore, & defossis in sepulchro ejus ornamentis, superduxit filio novercam. Captus à piratis pater, de redemptione scripsit. ¹ Morante filio, uxor à sepulchro prioris uxoris, eruit ornamenta, & misit. Ob hoc à privigno sepulchri violati accusata, & damnata est. Pater redit, & abdicat filium.

DECLAMATIO.

ANtequam parricidium, inertiam objicio. Non es peregrinatus, etiam me peregrinante. coactus sum tuas vices sustinere. Sed dices non totam domum in periculum committi debuisse. remanisti, ut redimeres patrem captum: deseruisti: maximum crimen, imo parricidium. Quantum in te fuit, occisus sum, & gravissimis quidem tormentis. Neque est, quod paupertatem excuses: impietas fuit. ² Moraris: & quid facis? ut sciam occisum accusas. Hoc vacat? & quam accusas? uxorem meam. Sepulchrum, inquit, violaverat. Quid ad te? mea injuria est:

ego

¹ Morante filio.] Vet. cod. orante, male. Pith.

² Moraris. & quid facis? ut sciam occisum.] Erodius: Moraris: sed ad quid hoc facis: ut scias me interim à piratis

occisum. Quid postea? sepulcri violati accusas. hoc adeone vacat. Anceps & periculosa hæc corrigendi ratio. Fortasse: Moraris. & quid facis, ut sciam te non otiosum? Accusas, hoc vacat? Gronov.

ego vindicabo. Sed ne ego quidem debeo: recte violavit. Ut scias, inquit, peccasse, damnata est. Miraris, absente viro? Ego te uxor damnavi, optima foeminarum: sed vindicabo.

CCCLXXIV.

Abdicatus heres ob tyrannicidium.

ABDICATUS DE PATERNIS BONIS NIHIL HABEAT. Quidam hortatus est in tyrannicidium filium, nolentem abdicavit. Moriens scripsit heredem, qui tyrannum occidisset. Abdicatus occidit: petit bona.

DECLAMATIO.

ABDICATUS, inquit, NE QUID DE BONIS PATRIS CAPIAT. Paterna hæc esse bona constat: abdicatum te esse æque patet: quæ ultra quæstio est? Hæredem, inquit, scripsit tyrannicidam, ego autem tyrannum occidi. Nihil refert, an aliquod jus postea acquisieris: filii perdidisti. Lex enim, quæ abdicatis paterna bona negat, per omnia illos amovet. Supervacuum namque erat, abdicatum submovere, qui alioqui perdiderat paternam domum. Igitur lex ista scripta est, ne qua lege reverti in domum

I Abdicatus, de paternis bonis nihil habeat.] Hujus legis meminit Quintilianus lib. 3. Institut. orat. capite, Quid sit status, ad finem. Quoties (inquit) aliud alii petitori opponitur, dissimiles esse status necesse est, ut in illa controversia, Testamenta legibus facta, rata sint. In testatorum parentum liberi hæredes sint. Abdicatus, ne quid de bonis patris capiat. Nothus ante legitimum natus, legitimus filius sit: post legitimum natus, tantum civis. In adoptionem dare liceat. In adoptionem dato redire in familiam liceat, si pater naturalis sine liberis decesserit. Qui ex duobus legitimis alterum in adoptionem dederat, alterum abdicaverat, sustulit nothum: instituto hærede abdicato, decessit. Omnes tres de bonis contendunt, &c. Diserte & paucis hanc controversiam illic tractat, & adeo ex harum declama-

tionum more, genere loquendi, & modo & ratione legum, thematis, & locorum seu argumentorum, ut facile has Quintiliani declamationes esse quilibet affirmare audeat. Similis quoque est illa, lib. 5. cap. 10. Cum Thebas evertisset Alexander, invenit tabulas, quibus centum talenta mutuo Thessalis dedisse Thebanos continebatur, &c. Illa item controversia (quæ quasi ex hoc declamationum volumine, si omnes haberemus, transcripta videretur) de rustico & disertio lib. 7. cap. 3. & alia de eo qui meretricem in matrimonium duxit, & ex ea natum abdicavit lib. 11. cap. 1. Si ergo hos locos cum illis, & Quintilianum ipsum, cum aliis declamatoribus comparaverimus, apparebit, & quam sit hîc sui similis, & reliquos quam longe superavit & vicerit. *Ærodius.*

domum posset. Licet ergo sis tyrannicida, non prodest tibi. Nec ulla lex reducit, quem aliqua excludit: & semper, judices, potentior lex est, quæ vetat, quam quæ permittit. NE QUID, inquit, EX BONIS CAPIAT. Hoc etiam in magistratum potestate servatur: & plus potest, inquit, unus qui vetat, quam omnes qui jubent. In permittente enim, libera potestas: in vetante, poena est. Deinde hæc lex publica est, ad omnes pertinet: testamentum privatum est. Potentius est, quod in albo lego, quam quod in testamento. Sed pater, inquit, voluit me esse hæredem, & ideo tyrannicidam scripsit, quia sciebat me facturum tyrannicidium. Falleris: te namque minime voluit: nam si voluisset, scripsisset, Filius meus, si fecerit tyrannicidium, hæres mihi sit. Nunc autem apparet dolentem, iratumque scripsisse: & adoptare in locum filii, tyrannicidam voluisse, quia in virtutem tyrannicidæ, filium excitare non poterat. Iratum timido fuisse: abdicavit. Nunquam leviter excandescunt patres: & qua causa? quod tyrannum non occideras. Vides, quemadmodum inertiam execratus sit, ne judiciis quidem malis excitatam. Tantum abdicavit? imo non reduxit. Passus est exulare: ne moriens quidem miseritus est: etiam testamento exhæredavit, etiam alios adoptavit.

S E R M O.

Ultimæ partes æquitatis.

D E C L A M A T I O.

Tamen, inquit, tyrannum occidi. Puta te meruisse: habes præmium à republica. Illud virtutis præmium debet esse, hoc inertix supplicium. Sed quando occidisti? testamentum te excitavit.

S E R M O.

In ultimo tuenda mortuorum judicia: commendabimus iudicibus testamenta. Nullam autem majorem illi fieri posse injuriam quam si hunc hæredem habuerit.

CCCLXXV.

Ne judiciis quidem malis excitatam.] Lege, ne publicis quidem malis excitatam. Idem

CCCLXXV.

Fortis, filius proditionis rei, frater desertoris.

Proditionis reo patre, alter ex filiis deseruit, alter fortissime pugnavit. Rogavit pater, ut abolitionem suam optaret. Ille fratris impunitatem optavit: & in iudicio affuit patri. Pater absolutus abdicat. ille C. D.

DECLAMATIO.

FAteor, non possum lusum arguere, qui donari ætati possunt. Non est luxuriosus, sed contumax: hæc minus ferenda sunt vitia. Dicis licet fortissimum. quid mihi prodest, ¹ si magis patrem non temnis? Mea, inquit, lex est. Quicquam tibi me vivo tuum est? Ego te in aciem misi, mea est virtus, mea lex, mea optio. Non iniquam rem postularem, si dicerem, Amicum reum vindica: ² quid si patrem, etiam innocentem? Urget conspiratio. Sed turpis est, inquit, abolitio. Quid ad te? Ego meæ conditionis arbiter sum. Sed, inquit, supervacua erat: innocens eras: quid autem? Ego quia nocens eram, petieram? videbar fortunam iudiciorum & exempla. Sed fratris, inquit, salutem optavi. Jam ergo noli dicere. Supervacua abolitio fuit: alium enim mihi prætulisti: & innocenti nocentem: reo damnatum, qui certo perire debebat. Si miseris tuorum, eos saltem adjuva, de quibus iudex etiamnum dubitat. Quid ergo, inquit, periisset? Si me interrogas, occupatus sum, non audio. Si patriam, desertor est. Quædam, iudices, comparatio minuit: per se crudele fuit, perire fratrem: sed comparatum mihi, tolerabile. Quid ergo? Ego periissem? Fratrem, inquit, servavi. Itaque ³ nunc frater te abdicat: ille beneficii gratiam

deber,

¹ Si magis patrem non temnis.] *Ærodius: patrem contemnis? Forte: si magis patrem hoste temnis. Nam fortis viri est hostem temnere hæcenus, ut eum non metuat. Gronovius.*

² Quid si patrem, etiam innocentem? *Urget conspiratio.] Sic & Ærodius. Ut*

sensus appareat, distingue: *Non iniquam rem postularem, si dicerem, Amicum vindica: quid si patrem? Etiam innocentes urget conspiratio. Idem.*

³ Nunc frater.] *Vet. cod. si. vid. leg. pater. Pithceus.*

debet, ego peccati pœnam. Sed quid si non pietati servisti, sed ut me occideres? quantum in te fuit, damnatus sum. Adfui, inquit, ¹ alioqui abdicareris tantum.

CCCLXXVI.

Expositus juratus ob nuptias educatoris filie.

² Quidam moriens adolescenti, quem pro filio educaverat, indicaturum se veros parentes pollicitus est, si jurasset se filiam, quam relinquebat, ducturum uxorem: Juravit adolescens: ³ ille decessit: post mortem educatoris, à naturali patre receptus, quia non vult orbam divitem ducere uxorem, abdicatur.

DECLAMATIO.

Abdicat tam cito? si non eram idoneus, non eram recipiendus. Tam exiguo tempore quid peccare potui? etiam si quid peccavi, ignosce: nondum novi mores tuos. Novitiis etiam servulis ignoscitur. Sed quid objicis? Uxorem, inquit, non ducis, quam volo. Quid tum? nescis nostri arbitrii esse matrimonia? Affectus nostri vobis non serviunt. Non potes efficere imperio, ⁴ ut vel amem quem velis, vel oderim. Matrimonium vero tum perpetuum est, si mutua voluntate jungitur. Cum ergo quæratur mihi uxor, focia tori, vitæ consors, in omne seculum mihi eligen-

¹ *Alioqui abdicareris tantum.*] *Ærodius*: Affui (inquit) alioqui. abdicareris tamen. Rectius Pithœus. Sensus: si non adfuisses, abdicareris tantum. non etiam responderes. nihil foret, cur recufares abdicari. *Gronovius*.

² *Quintilianus lib. 7. cap. 2.* Quædam in scholasticis controversiis ponuntur, ad conjungendam modo actæ rei ferriem: ut, Pater, expositum qui agnovit, solutis alimentis recipiat. Minus di&to audientem filium liceat abdicare. Qui expositum recepit, imperat ei nuptias locupletis propinqui: ille ducere vult filiam pauperis educatoris. Lex de expositis, ad affectum pertinet, iudicium pendet ex lege abdicationis. *Ærodius*.

³ *Ille decessit.*] Sup. pater educator. nam duxit, pro dixit, reponere omnino non possumus: cum ex sequentibus, & ex adducto illo à me Quintiliani loco, appareat, non id agi, ut eâ, quæ jam ducta sit, repudiata, orbam divitem ducat: sed pater unam ducere filium jubet, vult filius alteram. A ut vero ita legendum est, *Ille dotem dixit*: quantacunque videlicet à paupere educatore dici potuit. *Ulpianus tit. de dotibus*, Dos aut datur, aut dicitur, aut promittitur, &c. *Cicero pro Flacco*, Quæcunque sine tutore auctore dos dicta est, nulla est. *Idem*.

⁴ *Ut amem, quem velis.*] Immo quam velis. *Gron.*

eligenda est: alioqui quid proficis invitum cogendo? repudiabo. ¹ At enim, inquit, lege cogeris orbam ducere. Quid? tu illius patronus es? sine me illi respondere. Si potest, lege illa cogat: interim noli mihi patriam majestatem opponere. Sed nimirum non potest cogere, & ideo non cogit, alioqui forsitan illi responderem, ² non habere orbam privilegium, sed vacuis, inducere nuptias non occupatis. Quid ergo, inquit, orbam non ducis? Gaudeo, pater, quod misereri fortunæ potes: & hæc orba est, & hæc patrem perdidit. Fortuna similis, indulgentia propior est. In eadem domo educati sumus? novi mores, probo vere-

¹ At enim (inquit) lege cogeris orbam ducere.] Quintilianus lib. 7. cap. 5. Huic parti subjungit Virginius causas abdicationis, dementiæ, malæ tractationis, orbaram nuptias indicentium. Lex fuit Athenis, qua utroque parente orbata, cui opima & opulenta successio evenerat, eam, ut ordinum dignitas familiarumque salva esset, proximus agnatus, aut cognatus ducere cogeretur: lex item altera, ut si qua indotata & egens orba esset, eam aut uxorem ducerent agnati & proximi, aut dotatam alii collocarent. Quem morem conqueritur Aristoteles lib. 2. Politic. cap. 7. suis adeo temporibus vix observari, & orbam cui-libet jam, neque ex lege collocari. Gr. ἐπικληρῶν ἢ ἐπικληρῆτις appellatur. Demosth. κατὰ σέφους, ὁ νόμος κελεύει ἐπιδικασίαν εἶναι τῶν ἐπικληρῶν ἀπεισῶν ἢ ξένων ἢ ἀσῶν. & postea, τῶν ἐπικληρῶν ὅσα τὸ θηπιθὸν τελέσιν, ἴαν μὴ βάλῃ) ἔχειν ὁ ἐξυπὲρ ἡμῶν, ἐκδίδωτω ἐπιδόξ, &c. Terentius in Phormione,

Lex est, ut orba, qui sint genere proximi, Eis nubant: & illos ducere eadem hæc lex jubet.

Ego te cognatum dicam, & tibi scribam dicam, &c.

Item act. 2. sc. 1.

Verum si cognata est maxime

Non fuit necesse habere: sed id quod lex jubet,

Dotem daretis: quæret alium virum.

Qua ratione inopem potius ducebat domum?

G. Non ratio, verum argentum deerat, &c.

Ex his apparet cur Virginius has causas orbaram nuptias indicentium, materias officiorum appellaret. Hic vero juvenis abdicatus respondet, se ab orba illa divite cogi non posse, vel quia proxima non esset, nec generis ejusdem aut familiaris: vel quia si orba id ex lege possunt, non tamen inter eas, una majus altera privilegium habet: hic vero utraque orba est, licet non ambæ divites. nec si privilegium habent, eo adversus eum utuntur, qui jam alii mulieri pactus est, aliisque nuptiis occupatus: qualis hic est, fide jam maritus & sacramento. *Ærodius.*

² Non habere orbam privilegium, sed vacuis.] *Ærodius: sed agnatis indicere. Præclare indicere.* Reliqua ita sunt concinnanda, ut aut deleatur particula negandi, aut pro *sed* scribatur *nisi*. Utroque enim modo constat sensus, qui requiritur. Non habere orbam privilegium, nisi vacuis, indicere nuptias. Et, responderem, habere orbam privilegium, sed vacuis, indicere nuptias, non occupatis. Et hoc posterius magis placet. Fortasse & malis indicendi. Gronovius.

bo verecundiam, probo genus. Quid si mihi à patre commendata est? quid si rogatus sum? quid si etiam juravi? vis me fidem non præstare? & cui? qui me sustulit, qui patrem egit, qui te mihi patrem dedit: quemadmodum rogavit, non est quod dicas. Ego cogo: æque tamen pejero. Et quales futuræ nuptiæ, quæ perjurio junguntur?

S E R M O.

Ultima comparatio puellarum: illam esse divitem, facile inventuram maritum: hanc, in totum destitutam: & nunc vero orbam, si eam hic quoque deserat? referendam esse gratiam expositos colligentibus.

CCCLXXVII.

1 Vocatus à patre in militiam, venenum terens.

PARRICIDII SIT ACTIO. Pater filium in militiam vocavit, ille ornatus donis ad patrem rediit, adhibitis amicis petit à patre, ne se amplius mitteret: non impetravit. Iterum fortissime pugnavit: rediit: terens venenum à patre deprehensus est. Interrogatus, dixit se mori velle. Parricidii reus est patri.

D E C L A M A T I O.

Parricidii reus sum. Quædam crimina ipsa magnitudine fidem non impetrant. Parricidium aliquando legem non habuit, nec immerito. Quis enim facile vinculis naturæ exolvat? Vos estis, qui nascentes excipitis. Itaque ad tantum nefas, magna oportet ferie parricida veniat, & per hominum Deorumque contemptum, ad ultimum nefas conscendat. Quid hoc est, iudices: maximum omnium reo crimen objicitur, & solum: non circumscriptus amicus: cessant etiam familiaria adolescentiæ crimina: & ne in scortis quidem reus male audio. Plus fortasse quam putatis, iudices, pollicebor: non quemlibet ex illis subselliis, sed accuratorem ipsum, laudatorem dabo: nunquam abdicavit. Quid ni non abdicaret? cujus non solum innocentiam, sed

1 Vocatus à patre.] Vet. cod. Locutus. Pithœus.

sed etiam virtutem cognoverat? Facinus indignum: inter speciosa militiæ opera, impietatis privatæ reus sum, sponsor salutis publicæ. Non sunt ejusdem pectoris vitia & virtutes. Etiam pro alienis patribus dimicare soleo. Sed forsitan non solum puram, sed etiam speciosam innocentiam gravet in parricidium causa: nunquid abdicaveras, & exuere naturalem indulgentiam prior docueras? An etiam hæreditatis cupiditate volebam te occidere? scilicet immensis luxuriæ oneratus damnis. An infeliciter te jubente pugnaveram & inertix pœnam verebar? Imo, inquit, invitus militabas. Sic fit ergo, ut quisquis hostem timet, patrem occidat. Ergo iners sum: atqui parricida non solum audax debet esse, sed etiam temerarius invitus. Quid ergo? rogare non possum, ad preces decurrere, non ad venena, iterum allegare amicos non possum? denique perseveras, mori non possum. Finge enim qualem te velis esse, crudelem? & hunc judex vindicabit: & propter hunc occidit filium. Sed melius ego de te judico. Puto te omnia indulgenter imperare filio. Avida est gloriæ paterna pietas. Nostra tyrocinia timidiora sunt. Nunquid offenderis, si te laudo. Sed ne tali quidem patri parco. Quemadmodum occidere volo? conducam percussorem? insidiabor peregrinanti? nihil horum est. Meas manus inquino, & sic paro venenum, ut deprehendar? Secreta sunt parricidarum scelera. Cur ergo, inquit, venenum habuisti? O miseram liberandæ adolescentiæ meæ sortem, & malis quoque ipsis tristiora remedia! Excusandum est, quod ne diluerem, mori volueram: & ultimæ cogitationes revocantur ad judicem. paulo minus quam post fata arcessor reus. Sed ne fallam te, pater, respondebo verbis fortunæ meæ, respondebo quod soleo, id est, non alius reus quam filius mori volo. O quanto facilius tibi mortis causas, quam

parri-

1 Ad preces decurrere, non ad venena.] ces decurrere, non ad genua. Scribe: rogare
Sic Pithœus. Nam Thaddæus: decurrere non possum? ad preces decurrere non audeo?
non ad venena iterum. Ærodius: non ad preces iterum allegare non possum? Gronovius.

parricidii reddam ! imo passim objectas & publicatas, tantum non transibo. Mori volui. quæris quare ? quia natus sum ad miseras hominum, incendia, naufragia, bella. Felices, qui suo arbitrio moriuntur. Scipio, inquit, bene habet, puto quia ultra pugnaturus non erat. Cato num & ille peccavit ? idem feci quod Cato. ¹ Ad quietem hoc interest, & dulcis quædam ad securitatem via. Quare mori voluerim quæris ? ² en, quia vivam reus sum : quare mori volui. Vides enim, ex voto adolescentiam egeram : nihil unquam me offendit : ³ quanquam interim & secunda ad usum meum faciunt, quicquid rogavit & pater, etiam solus exoravi. Pace majestatis tuæ dictum sit, non omnes tam fortes sumus, non omnes bella sustinere possumus. Sed non quisquis occidere hostem non potest, continuo patrem potest. Varia sunt ingenia : alii otio delectantur : ⁴ ego tecum volebam militare. En parricidam, sub iudicio tuo vivere volo, in hoc etiam ambitiosus apud te, pater, amicos adhibui. Sed postquam iussus sum, obsequendum est, inquam patri, eamus in bellum. Quid habeo quod pro me timeam, si de filio pater securus est ? vidi alios sterni, alios fugari, universos ⁵ exercitus cædi, dedi. me periculo, subjeci, tanquam vilis mihi, fortunæ, & ideo puto, miser vici. Tum vero in æstimatione periculorum ac vulnerum,

Quid

¹ *Ad quietem hoc interest.]* Lego: *Ad quietem hoc iter est, & dulcis quædam ad securitatem via.* Idem.

² *En, quia vivam. Reus sum.]* Scribe: *Quare mori voluerim, quæris? en! quia vivo, reus sum. Quare mori volui?* Neque enim fecerim cum Ærodio: *Quare? quia mori volui.* Idem.

³ *Quanquam interim & secunda.]* Hæc foedissime sunt contaminata. Sensum video, verba an divinando assequi possum, haud scio: *Quare mori volui? Vides enim, ex voto adolescentiam egeram. nihil unquam me offendit. quicquid incepti, secundavit eventus. fecit, quicquid rogatus est, pater. etiam solus exoravi.* Perpetua iro-

nia est. Omnia enim contraria eveniant. & ideo causas moriendi sibi fuisse significat. *et vides enim illustravimus ad M. Senecæ contr. 12.* Idem.

⁴ *Ego tecum volebam militare.]* Forte, laborare. Idem.

⁵ *Exercitus cædi, dedi me periculo, subjeci.]* Ærodios: *dedi me, me periculo subjeci.* Ego hic nihil moveo: sæpe enim exercitus integri in deditionem venerunt: sed sequentia non placent. Scribe: *me periculis objeci, tanquam vilissima fortuna: & ideo, puto, miser vici.* Intellige: *tanquam vilissima fortunæ homo, vel, aliquis.* Idem.

Quid hic, inquam, nemo vincere potest, nisi mori voluerit? Redii in domum patris, nulla erat missio, ne post victoriam quidem. Si necesse est, moriamur, inquam, sed domi: ibi certe pater sepeliet, inter hæc tamen, paternam clementiam sperans, videat inquam, pater, deprehendat, qui roganti non credidit, morienti credat. Ipse me cum veneno obtuli, ut essem miserabilis. Sed, ut video, crudeliorem feci patrem: & non intelligo. Filium perire voluisti, cum in aciem misisti: si perseveras, venenum redde: liceat meis instrumentis mori. Sed miserere heredis, miserere viri fortis: iudicio impetrem, quod per amicos exorare non potui.

S E R M O.

Hoc est difficillimum in hac controversia, quod in eadem conditione & parricidii, & mortis, est militia metus: quem si inficiamur, non habuimus, cur ipsi vellemus mori: si fatemur, habuimus, cur patrem vellemus occidere. medio igitur temperamento opus est.

CCCLXXVIII.

Auctor pacis abdicandus.

Victa duobus præliis civitate, tertia instructa acie, pollicitus pacem adolescens, si permitteretur sibi cum duce hostium loqui, post discessum eorum, quia non indicat patri, abdicatur.

D E C L A M A T I O.

Non esse privilegium parentibus datum mentior: datam esse video liberis respondendi potestatem, & de abdicatione iudicem cognoscere. Dico igitur certa esse, quæ imperent patres, navigationem, militiam. Quædam excipi, senatoris, magistratus, iudicis sententiam: & liberos esse, quia cives. Hanc vero novam legem, Silentium crimen esse, cum abdicetur procacitatis petulantia sub hoc patre tacere non licet. Finge te quærere, quid amico deliberanti suaserim, extorquebis? quare iudex reum damnaverim? quam rationem senator in sententia secutus

sim? Isto modo levissimis quoque causis expellemur, & utcunque delicatis visum fuerit, testamenta perdemus. Abdicas. Amavi? potavi? & fortasse ista donasti. Tanti supplicii quod crimen est? Non indicas, inquit, quid locutus sis. Finge nolle: licet. Magistratus non exigit, patria non exigit, si proditorem putas, accusa. Sunt quædam secreta, iudices, & animi parentum imperiis vacant.

CCCLXXIX.

Dives à parasito sacrilego reus cædis.

Pauper & dives inimici. dives pauperem quodam tempore cum uxore occisum, adulterii crimine in publicum abjecit. Postea dimissus ab eo parasitus in sacrilegio deprehensus, è lege tortus, inter alia dixit, à divite pauperem illum inimicum injuria occisum. Dives cædis reus est.

DECLAMATIO.

REo cædis quid objicitur? petulantia, improbitas, circumscriptio? Ista ne pauper quidem objecit: nec potuit latere anteacta vita sub ejusmodi inimico, quem usque eo vehementem dicitis, ut mea manu esset jugulandus. Sed inimicum occidi. Quem? pauperem, qui nihil in curia, ¹ nihil in concione poterat. Inimici sunt ex pari. Sed puta inimicum fuisse, statim ad cædem confugiendum est? verborum contentiones armis finiuntur? etiam hostibus parcitur. Cæsar Catoni voluit ignoscere. Deinde mea manu occido. ² Tam efferati animi sum? non venenum est, non percussor, & dives sum? Deinde cum uxore? ne illi quidem parco. Deinde quemadmodum rapio? de publico? non clamat, non Quiritum fidem invocat? & tanti facinoris parasitum conscium advoco, & eundem postea ejicio: non timeo indicem? Quemadmodum ergo, inquit, uxorem corripit? alieni facti rationem à me exigit. Quis scio an

¹ Nihil in contentione.] Malim, concione. Pithœus.

² Tam efferati animi.] Vet. cod. affecti. Idem.

an hoc genere vindicare se voluerit, qui aliter, non poterat? Pauper, inquit, fuit. Quasi tantum pretiis mulieres corrumpantur, præsertim divites: imo illecebris & blanditiis magis capiuntur. Utrique si quis domesticorum adjuvit, per parasitum factum: & ideo ejectus, ideo à nullo receptus, quod eum læsisset, à quo liberalissime exceptus est. At enim dixit parasitus. Primum unus testis est; deinde parasitus. Tortus dixit. Eo minus credo; mentiuntur plerunque torti. Deinde hic habuit mentiendi causam, quod expulsus est, quod sacrilegium propter inopiam admisit. Astiti præsens: inde ille exarsit validius & fefellit: hinc reus factus sum.

CCCLXXX.

CruX scripta servo non danti venenum.

DE INJUSTO SUPPLICIO TRIBUNOS APPELLARE LICET. Æger à servo, cui libertatem scripserat, venenum petit: nolenti dare, crucem scripsit. Hæredes volunt supplicium sumere, servus appellat Tribunos.

DECLAMATIO.

Testamento, inquit, cautum est. Ideo Tribuni cognoscunt, non utrum scriptum, sed quare scriptum sit. CruX scripta est: quare? quid commisit? antea actam vitam scrutemur. Video illi prius libertatem fuisse scriptam. Quid igitur tam subito peccavit? nunquid venenum dare domino voluit, quo citius libertate frueretur? in contrarium incidi, non periclitaretur, si dedisset. Petenti, inquit, domino non dedit.

SERMO.

Questio an omnibus imperiis parendum, ¹ an egro, an huic imperio: hic primum non debuisse: deinde non potuisse parere: ultima supplicii figuratio, sub eiusmodi titulo.

CCCLXXXI.

¹ *An egro? an huic imperio.*] Forte: *an egri?* Gronov.

CCCLXXXI.

Noverca torta filiam consciam dicens.

VENEFICA TORQUEATUR, DONEC CONSCIOS INDICET.
 Quidam filio superduxit novercam, & ex illa aliam filiam suscepit.
 Amisso filio, ambiguis signis, uxorem ream fecit: confessa illa in
 tormentis communem filiam consciam dixit. Adest filiae pater.

DECLAMATIO.

UT sciatis, iudices, nocentes tantum à me veneficii
 reos fieri, & hanc non immerito præteritam, ¹ pro-
 fert à sinu nutricis ream. Non peccant hi anni, ne in no-
 vercis quidem: Parvulæ serpentes non nocent: feræ etiam
 mansuescunt. Persona, virgo est: causa, soror: quam
 valde à fratre dilecta est? quemadmodum mortuum flevit?
² Sed mater, inquit, consciam habuit. Primum sceleratis
 naturale est, alienam conscientiam fugere: deinde si quæ-
 rant, adjuutores quærere. Quod autem adjuitorium in puel-
 la esse potuit? emit venenum, an confecit, ut fratri daret?
 Quid? ipsa privigno non potuit dare?

SERMO.

*Hic verba matris, appellantis filiam: illius, expavescentis ti-
 morem.*

DECLAMATIO.

Ego certe interrogavi: quid est, inquit, venenum? Cur
 ergo dixit consciam? ut me orbaret. Nihil dulcius est ultio-
 ne, læsæ. Et prorsus non frustra hoc cogitavit: certe si
 non aliud, iudicio patrem torquet.

CCCLXXXII.

¹ Profert à sinu.] Vet. cod. proferre à
 sinu. Pithœus. Profert à sinu nutricis
 ream.] Lege: profero. Gronovius.

² Sed mater, inquit, consciam habuit.]
 Corrige: Sed mater inquit: consciam ha-
 buit. Idem.

CCCLXXXII.

Tyrannicida conductus.

CUJUS OPERA TYRANNUS OCCISUS FUERIT PRÆMIUM PETAT. Dives senex, adolescentem robustum in tyrannicidium pecunia data conduxit : occidit adolescens tyrannum : certant de præmio.

DECLAMATIO.

CUjus opera? inquit. Operam puto laboris esse, præclii, armorum. Tu, quam dicis operam? consilii. Atqui nemo, ut proposuit sibi tyrannicidium, continuo tyrannicida est. Tuum ipsum consilium quid profuisset citra manum meam? Ergo operam lex desiderat: ideo tantum concedit præmium. Atqui si hæc opera est, ego pugnavi. Sed ego, inquit, conduxi. Puta nempe, conduxisti, ut tyrannicida essem, tanquam si conduxisses, ut gladiator aut histrio essem: si conduxisses, ut hominem occiderem. nempe & ego tenerer. Non tua sponte tyrannicidium fecisti. Age, si hortatus esses in tyrannicidium, præmium peteres: sed tu me propter mercedem tuam putas tyrannicidium fecisse? tantum meritum mercenariæ operæ imputas? Non est humilis pectoris libertatem publicam capere. Etenim si tua merces movere me potuit, multo magis præmium movit: & ideo ad me venisti, quia intellexisti à vultu cogitationem tyrannicidæ. Cur ergo, inquit, mercedem accepisti? non cupiditatis causa, sed pignoris: quia tentari me putavi, & te à tyranno summissum. Quid ergo, duo præmia feres? ideo tyrannicida sum, ut tu. Jam habes præmium, patrimonium, liberos, tyranni mortem desideratam.

CCCLXXXIII.

CCCLXXXIII.

Rapta male tractata.

QUE VIRUM MALÆ TRACTATIONIS DAMNAVIT,
DUPLAM DOTE M RECIPIT. SI INDOTATA NUPSERIT,
LITEM ÆSTIMET. Rapta nuptias optavit, postea virum malæ
tractationis damnavit: litem morte æstimat.

DECLAMATIO.

NImio amore, & sollicita inquisitione hic offendit uxorem. Venit illa in forum gratiosa: ne nos quidem obstitimus, quo minus vinceret, ut sciremus quanti dotem æstimaret. Iudices dixerunt. Quid nos intercedimus? Optime ipsis conveniet: hæc tamen, ne sine causa in forum videatur venisse, ferat aliquid solatii: bene credimus illi ejus patrimonium, cujus capiti pepercit. Veneramus hilares ad æstimationem. At ista, Quid mihi, inquit, cum pecunia est? mortem desidero: putat se, ut occideret, vicisse, quæ vicit, quia non occiderat. Obsequendum est tibi, adolescens: nihil in mulierem dicam, sed patiaris causam tuam defendi. Dicimus pecuniarias lites esse: litigatorem esse, non reum, non qui de capite sortiatur: illud iudicium, vocari quæstionem, quidlibet potius quam litem. Æstimet, inquit. Quam familiare, quam quotidianum verbum est? si quid commodatum non redditur, nota sunt verba postulantium, QUANTI ÆSTIMET. Ergo pecuniarium verbum est: huic tu mortem putas subijci? Veneficus exulat, alii scelerati mitius puniuntur: malæ tractationis damnatus occidetur: Mea inquit, æstimationis est: imo iudicium. ¹Tua in una lege est, quam habuisti: & lex ubi perire vult hominem, aperte significat: DESERTOR OCCIDATUR.

SERMO.

Ultima sunt preces, ut exoretur mulier.

DECLA-

¹ *Tua in una lege est.] Malum, tua, in bona è lege est. Pith.*

DECLAMATIO.

Serves munus: nam removeas licet secures, si irasceris, morietur alioqui. putas illum dilaturum nuptias tuas. Denuncio, iterum rapiet.

CCCLXXXIV.

Virgo immolata pestilentia.

In pestilentia responsum est, virginem immolendam. Sorte ductam pater virginem negavit. Magistratus immolavit: non finiebatur pestilentia: iterum sortiti sunt: altera immolata est: sedata est pestilentia. Prioris patri magistratus reus cædis est.

COLORATÆ.

Sortem filia tuæ Deus inter virgines esse noluit: sed tanquam alienæ turbæ exemit.

CCCLXXXV.

Lenoni reus, qui meretrici amatorium dedit.

DAMNI INJURIA DATI SIT ACTIO. Adolescens cum amaret ancillam meretricem, & multa ei donasset, amatorium ei dedit: videbatur amare ancilla adolescentem: agit leno cum eo, damni injuria dati.

DECLAMATIO.

Siquis utramque partem inspexerit, intelliget profecto, Sex utra parte sit damnum. Nam lenonis impudentiam satis admirari non possumus, qui non contentus in lupanari venditare ancillam, in foro venditat, quo plures amatores inveniat. Quod si aliquid valet amatorium, fautor, hic bibit.

SERMO.

Rei gestæ ordinem cui necesse est exponere, in ejusmodi persona necesse est erubescere. Questiones illæ sunt, an leno damni injuria dati agere possit, an impune illi injuria fieri: an cum suam injuriam non possit vindicare, mancipii possit: ¹ an si mancipii non potest, prostituti possit. Quid sit damnum datum esse: cum quis non habeat.

¹ An si mancipii non potest, prostituti possit.] Potius, prostituta. Gronovius.

habeat, quod ante possederit. Etiamnum, ut in primo loco comparatio personarum, utrum credibilis sit adolescentem intulisse damnum, an accepisse. Felicem esse etatem, si servare possit sua: & lenonem circumscriptum quis crediderit.

DECLAMATIO.

Quamquam ut fecerim damnum, merito relata tibi talio est, propter quem damna omnes faciunt. Leno est publicum damnum. Atqui tuam ancillam habes. Malo, inquit, exemplo datum est. ¹ Quid ni ait civitatem stare non posse, quia meretrix amet. Amatorium, inquit, dedisti. Damni agis, & veneficium objicis.

SERMO.

Hic an amatorium effectum habeat. Quid enim si deformis det, si debilis, si cacus, si pro absente? nunquid enim mandata medicamentum accipere? & illud prius. Quomodo animum mutet, quod corpori non noceat, per quod transit? & mutat animum, ut indulgentiam precipiat, isto modo lenonem divitias in manu habere. Cur ergo, inquit, dedisti? Multa miseros etiam sine ratione tentare. Huic, cum tristis esset, supervenisse anum: monstrasse: hunc, antequam daret monstratam potionem, ne quid noceret, priorem bibisse: reum autem sub hac culpa esse, quod non tacuerit. Ultima figuratio, quemadmodum leno damnum aestimaturus sit: nimirum voluisse aestimare ancillam, & fortasse huic vendere. Supra etiam illud quæremus, unde intelligat amare ancillam. Quod sæpius veniat. Hoc illam sæpe fecisse dicet: nempe amat, ² sine illa non potest vivere: hoc est miseri juvenis amatorium. Et illo loco dicemus, Non posse illum aliquando damnum sentire, qui nullo labore tantos quaestus faciat. Invidendum illi, nisi leno esset.

CCCLXXXVI.

¹ Quidni? ait civitatem stare non posse.] Sic & Ærodius. Atqui uno spiritu continuandum: Quidni ait civitatem stare non posse, quia meretrix amet. Non enim hoc dixit Leno: sed adversarius illudens parum abesse ait, quin dicat. Idem.

² Sine illa non potest vivere.] Lege, sine illo, nempe adolescente. nam de meretrice loquitur. Idem.

CCCLXXXVI.

1 Iphicrates cum gladio.

Reus est Iphicrates, quod vim iudicio fecerit, cum Cotyn Thracum regem in id adduxisset, & gladio cinctus ipse venisset.

DECLAMATIO.

Non tulimus tabellas, sed fugientes projecimus: non iudices reum absolverunt, sed reus iudices. Quid est vis? hæc fit alias patientia, alias metu, quorum alterum ad corpus, alterum ad animum pertinet. Si male iudicatum est, fuit aliquid, quod iudex timeret. Hoc sic probo, qualis in iudicium venis? Ego illum habitum reorum noveram. Ad summam, id solent rei à iudicibus petere, quod nuper iudices petiere à reo, ut sibi parceret.

S E R M O.

Reus dicit, non, inquit, hoc animo feci, ut vim facerem, ideo, inquit, ² gladium retuli, ut illo me, si innocens oppressus essem, interficerem.

CCCLXXXVII.

Fortis abdicans servatum.

Desertorem filium, cuius desertoris salutem ipse fortis optaverat, abdicat.

DECLAMATIO.

Duas leges habui, viri fortis, & patris. Viri fortis legem, transtuli in patrem, patris, in virum fortem.

CCCLXXXVIII.

Avia testis.

Qui habebat matrem, duxit uxorem, ex qua natum filium, aviæ nutriendum dedit. Moriens hæredem filium fecit: substituit uxorem: dispensatorem suum manumitti iussit. Puer reductus ad matrem, & ab ea in fundo maritimo, visis piratis relictus, non comparuit. Post paucos dies 3 cadaver confusis lineamentis, quod filius putaretur, in idem

¹ Epicrates cum gladio.] Immo Iphicrates. Idem.

² Gladium retuli.] Lege attuli. Idem.

³ Cadaver confusis lineamentis, quod filius putaretur.] Omnino filii. Idem.

in idem littus ejectum, mater ductis sepelivit exequiis. Dispensator manumissus ab ea post aliquot annos negotiatum profectus, adolescentem, quem dominum diceret, apud venalitarium repertum, iudicio asserens, evicit. Cum eo revertit in patriam. Puerum agnoscit avia: negat suum mater.

DECLAMATIO.

CAusam, iudices, probatam peregre, probatam domi, propinquis, domesticis, libertis, aviæ (facinus indignum!) matri tantum probare non possumus, usque eo se libenter credit orbatam, ut suos non nisi mortuos agnoscat. Quod si antea ignotum fuit, quantum pecuniæ cupiditas possit, victrix etiam de natura triumphat. Mulier modo cadaver, tanquam filium, complexa: nunc filium, tanquam cadaver, fugit, quæ funus suum tantum sibi credit, gratulationem nemini credidit, infelicem puerum sola non agnoscit ex propinquis. Causam quæritis? quia vivit.

NARRATIO.

Habuius adolescentem optimum propinquum, mitissimum patronum, fidelissimum amicum: maritum veronimum quoque uxorium: quod ignovimus. Filium sustulerat. Puer continuo ad aviam translatus est. Scilicet ab illa matris indulgentia occupata est, & hæc ablatum non indignata est. Toto illi corpore innotuit: non tamen ulteriorem aviæ notitiam profiteor, nepotem suum optime facie novit. Moriens igitur propinquus noster, testamentum scripsit breve & simplex. Nam neque diu de primo hærede cogitandum fuit, habenti filium: nec de secundo, habenti uxorem. Nec sane invidimus isti honorata viri iudicia, quibus utinam gratiam referret. Neque avia captare testamentum ejus fas putavit, cui destinaverat suum. Hæc est nostra narratio, ista narret suos piratas. Non insequar eam malignis suspicionibus, nisi quod suos libentius mortuos agnoscit. Habetis narrationem pueri, habetis & matris: audite liberti. Interposito tempore, libertus notæ probitatis

tatis (Deorum credo numine, quod rebus humanis, etiam qua non apparet, intervenit) peregre negotiandi causa profectus est; cum forte videt puerum venalibus interpositum, simul & agnovit, & agnitus est. Quis, inquit, vobis narravit, in quas terras delatus essem? num avia vivit? Itaque habuit puer assertorem, assertor sponforem, peregrinus advocatos, cum ipse vultus causam ingenuitatis suæ ageret: filium istius, quid aliud dicam, quam agnovissent? Nec mirum: nihil erat confusum. Fateor multum absentium quoque profuisse nomina, cum diceremus, Habet matrem, habet aviam. In una re, iudices, mentiti sumus. Affirmavimus enim futurum, ut hunc mater agnosceret.

ARGUMENTA.

Bona paterna filio peto. Sed ego, inquit, hæres sum. Sed hic prior hæres. Perit, inquit. Quando? apud aviam valuerat, ad mortem arcessitus est? diutius captivi apud piratas vivunt. Visis, inquit, piratis, relictus, fluctibus obrutus est. Quid ais, relictus? ulli metus filii memoriam tibi excutiunt? matrem non agnosco. Quædam animalia ipso ore in periculis catulos suos transferunt: novasque illis indulgentia manus committunt: noxios alioqui morsus, huic uni officio mitigant. Nidulorum, si infestantur, crebra mutatio est: nec quicquam usque eo ferum est, ut non cum progenie sua migret: adeo illis, quibus omnium rerum intellectus negatus est, hic tamen affectus relinquitur. Romani generis auctor, divisus inter patrem & filium pietatis officiis, cum utrumque ad fugiendum anni deficerent, alterum tulit, alterum traxit. Mater disce fugere. Puto non miramini, cur mater non recipiat, quem tam vilem habet, ut tanquam cadaver relinquat. Primus, inquit, hæres perit. Nisi fallor, iudices, in hoc controversa est, utrum fluctibus submersus sit puer, an à piratis

T t

raptus

1 Ad mortem arcessitus est.] Alii, ad matrem. Ærod.

raptus sit. Si doceo non periisse, nimirum raptus est: si raptum ostendo, doceo etiam vivere: si vivit, nimirum hic est, quem invenit libertus, evicit assertor, iudex remisit, avia recepit. Verum, ut propositum ordinem sequar, nego in mari periisse. Littus amœnitate notum, nunquam elato alluitur mari, sed molliter devexum, æquali planitie, paulatim superveniente pelago, subsedit. Longo spatio ingredientem fatigat, antequam destituat. Porro, tu tranquillo mari, an æstuante progressa es? Credibilius scilicet ad hæc oblectamenta lætiores eligimus dies: horridus vero ¹decidentium undarum fragor, & exæstuantis fluctus minax facies, & tibi opportuna secundum ipsa habitandi littora, ² non rapienda, sed expectanda obsessio est. Ita habitas, ut tibi etiam tranquillitates eligere fastidiose liceat. Sane tamen adversis tempestatibus, & sævientibus secundis offerre libuerit: ne hoc quidem periculosum. venientis enim fluctus, & consurgentis freti facies ante terret, quam decipit. Utinam quidem ejusmodi tempestatibus productus esses, puer! ³ tu potius patrem reliquisses. Denique quo tempore submersus? dum applicant piratæ, an ante? necdum scis? tam segura es? hoc matri non credo. Cur enim nemo ex pædagogis vidit? si vidit, cur laboranti auxilium non tulit, dum applicant? necesse est utique tunc fluctus vitaverit, & ipse quoque piratas fugerit. An vero eodem tempore & pirata applicat, & fluctus prædatur? Rogo vos, qui ante adventum tutus fuit, adventu piratæ periit? Cur ergo, inquit, nemo clamantem audit? Primum vicinus undarum sævientium fragor, audientium auribus minorem excludebat sonum, deinde in tanto tumultu fugientium, præteriisse vocem non mirum

¹ Decidentium.] Alii, *decidenti die.* & paulo post, *occafio est.* Pith.

² Non rapienda, sed expectanda obsessio est.] Alii apud Ærodius, *infectio.* Forte, *oblectatio.* Gronovius.

³ Tu potius patrem reliquisses.] Supple,

quam matrem, inquit Ærodius. Immo lege, *matrem:* & supple, quam illa te. Tu conterritus tempestate citius illam reliquisses, quam illa te, ut rapereris à piratis. *Idem.*

rum est. Quid ita non auditus est? Ne quæso, infelici puero vilitatem sui imputaverit, quod relictus, quod desertus est. Cur non audisti? longius fugeras. Sed post paucos dies, corpus expulsum est. Quid mirum, ubi piratæ vagantur? Quid tu porro, impune sæpe maria trajici putas? non minus possum dicere alienum fuisse, quam tuum filium: signa confusa sunt: imo credibilius est, naufragi fuisse (littus enim amœnum, non infestos scopulos habet) utique post paucos dies, cum dicas expulsum: illum vero longo tempore non expulsum, sed advolutum. Quomodo autem potuit confusa facie agnosci? Æras, inquit, conveniebat. Hoc inter argumenta mea minimum est, statura: hoc in actione loci. Quare ergo mater sepelivit? nescio, hoc unum dico, non potuerat agnosci: festinavit in bona.

S E R M O.

Summovimus peregrinum cadaver: restat ut inducamus filium.

D E C L A M A T I O.

Primus, inquit, hæres sepultus est. Hic ergo quis est? unde? qua fiducia? Æras eadem est. Quid si solet quidem hoc argumentum apud te valere? Sed cur ex æqualibus nemo alius hanc spem vindicat? hoc argumentum transeo: statura suffragatur: nec hoc me movet, & tu hæc dicis. Sed hæc valeant, ubi confusus est vultus, ubi lineamenta oris, oculorum, & coloris proprietas, capillorumque habitus, omnia staturæ levia. At similitudo fecit illi animum. Age, quid si ancilla cognoscit? Est quidem humilis persona, & ei fortuna gravitatem detrahit. Sed sæpe² magnorum fides ex magnis venit. Quid si frugi, probata domino? Sunt etiam in his morum discrimina. Quid? ad fontem causæ per gradus venio. Libertus paternus agnoscit: frugi servos, libertos facimus: fortimur genus, non eligimus: nec ante nos nostri arbitrii sumus. Et nescio an ma-

jus

1 In bono.] Malim: in bona. Pith. | Videtur potius legendum *ex parvis*. Pithœus.
2 Sæpe magnorum fides ex magnis venit.]

ius sit facere genus. libertus viri tui, mulier, cujus iudicis gloriaris, qui te filio substituit, hunc etiam à filio manumisit: quod tibi dedit, nulli abstulit: quod huic, etiam filio subduxit. Facilius est viro placere, quam domino. Sed per se mentitus agnoscit patronum. servitatem sibi manumissus imponit? Huic (inquit) debeo manus, operas, testamentum. Vindictam magno redimere solent. Colludit, inquit, cum avia. Bene agis. Dum evertere vis testem, alterum dedisti. Convenit, inquit, illis. Proba convenisse. Speraverunt effectum mendacii. Qui potuit esse sermo? Nepos meus periit fluctibus, & sepultus est. Tu tamen vade, aliquem venalem adduc, ego agnoscam, perfectum est. Non timent deprehendi? non omnia signa confusa sunt. si odit, testamentum potius dementiae accuset; dicat subjectum, dicat falsum, accuset te quod filium ad mare duxeris: dicat, tua culpa periisse. Quare deinde tam sero post annos consilium inutum est ejusmodi? Res inter initia urunt, & livor mora solvitur. Sed ad hoc proficiscitur, qua ratione alienum servum evincit: modo dicebam, libertum habeo, at jam praëjudicium habeo: si testis honestior juraverit, conficitur controversia. At ego multos iudices juratos dabo: causa cognita; excussa & absoluta est. Nego solvenda esse iudicia: hunc esse puerum, inventi sunt, qui jurarent. Peregre, inquit. illic dicis, ubi non gratia, ubi contra hæc omnia nuda veritas stabat: hoc meum argumentum est. Quid? quod non tantum iudicatum, sed etiam peregre iudicatum est, ubi non propinqui, ubi vix quisquam erat, qui patrem hujus nosset? At hercules, quale domi iudicium est? ibi solus libertus vicit: hic & avia defendit. Dedit, inquit, libertus pecuniam venalitario, ut praëvaricaretur. Sane nec avia libertum timuerit, nec libertus venalitarium. Proba libertum habuisse pecuniam, tulisse, dedisse: necesse est multum

vena-

[Speraverunt effectum mendacii.] Lege: speraverint. Sic ita, concedo, potuerit illis hæc spes innasci. Grm.

venalitiarius poposcerit. Æstimavit enim non rem suam, sed spem nostram. Age deinde, non timet libertus, ne ille qui puerum vendidit, ¹ ubi vendat indicium? ne veniat, ne scribat? si corruptum iudicium non probas, vici. Agnoscit avia, quæ majorem temporum partem hujus oblectatione consumpsit. Filius meus, inquit, in hac ætate talis fuit. Digna est testis notitia, de nepote dicit causam: nullum testamentum captat, etiam suum pignoratur. Sero hoc placuit: hoc & tuum argumentum est. Filium sustulit: pudicæ argumentum est, hunc curiose educavit, in nullum littus duxit. Sed filius illam notavit. Si merito, hujus crimen; si immerito, illius. Dic quare? immo noli mortuum illius criminari filium: non queritur: sed sperat pecuniam. Primum ejus ætatis est, ut debeat contemnere. Odit me, inquit. Quam habet injuriam tuam? nihil queritur: nisi quod filium tuum in littus duxisti: ideo perierat: nimirum oscula sua venalitiarius inquinat. Non debeo, inquit, videri invita filium agnoscere: mater sum. In multis, nihil matris ultra titulum est: nec novercæ omnes.

S E R M O.

In matrem & illa Cicero dixit: Mater enim à me, tametsi in hunc hostili odio, & crudelitate est, mater, inquam, appellabitur. Sub hoc tamen titulo insidiatam filio dicit quæsisse pericula, ut filii sui bona sector possideret.

D E C L A M A T I O.

Nihil quidem ultra hæc timendum fuit: & supra fidem læsus est. Gratulari tamen tibi inter calamitates tuas, cruenta, possum, quod avia secunda hæres non fuit. Multa sunt, quæ animum tuum sollicitent: ingentis patrimonii hæreditas, & gravior possessionis, quam spei jactura est: & diu cum ea fuit. Illa tecum (habeo certum) cogitas, Si

reci-

¹ Ubi vendat.] Lege, tibi vendat. Pith. | scribendum, tibi. A te pecunia accepta omnem mimum detegat. Gronovius.

recipio, ducet uxorem, quam fortasse cariorem habeat quam matrem. Ergo sola obstat patrimonii cogitatio. A piratis dimissum, à fortuna, ô te, liberte, inofficiosum! reduxisti, non ad imagines, sed ut propius amissam dignitatem aspiceret. Etiam, inquit, fortunam meam nove-ram. Non est puer, quod cum liberto queraris: omnia tibi reddit, præter matrem.

HABET HUCUSQUE CONTROVERSAS
NUMERO CXLIII.

I Habet huc usque Controversias numero CXLIII.] Sic vetustissimum & optimum exemplar S. T. R. quod Claudii Falceri V. C. doctiss. beneficio habuimus. Sequebantur vero in eodem exemplari declamationum Annæi Senecæ libri decem, breviati illi quidem, ut alias separatim editi sunt, sed aliquanto tamen meliores vulgatis, cum hac inscriptione, INCIPIT SENECA DECEM RHETORUM: quem etiam in aliis exemplaribus titulum fuisse vel illa Io. Salisberien- sis ex lib. 8. Polycr. arguunt. Legantur, inquit, & libri illi quos Seneca decem oratorum sententiis sub imagine declamationum scholarium illustravit. Esse autem illas declamationes non L. Annæi Senecæ, quem Nero quinquenni-

magistrum habuit, sed patris ipsius quem Marcum quidam prænominant, & nobis ante visum fuit, & ab elegantissimo diligentissimoque antiquitatis Lipsio nuper in Electis notatum est. Post has incipiebant, EX CALPURNIO FLAC. EXCERPTAE X. RHETORUM MINORUM. quo ordine superior nostra conjectura de hac inscriptione nonnihil confirmatur. Sed nec illud dissimulare volumus in illo optimo & vetustissimo codice Calpurnii Flacci vix superfuisse quartam partem: reliqua nos habuisse ex Italico exemplari non adeo vetusto. Quis autem hic Calpurnius fuerit, alii fortasse dicturi sunt: mihi quidem nondum scire contigit. *Pithæus.*